

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

БІЛОВОЛ МАРТА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 341.1/8

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЛІ
СИРОВИННИМИ ТОВАРАМИ**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародного права Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент,
ГРИГОРОВ Олександр Миколайович
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри міжнародного права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ТИМЧЕНКО Леонід Дмитрович,
Національний університет Державної податкової служби України, Науково-дослідний інститут фінансового права,
провідний науковий співробітник відділу міжнародного права та порівняльного правознавства;

кандидат юридичних наук,
КУРОВСЬКА Ілона Анатоліївна
Інститут законодавства Верховної Ради України,
завідувач сектору забезпечення наукової діяльності науково-організаційного відділу;

Захист відбудеться «18» жовтня 2016 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.10 за адресою: 04119, м. Київ, вул. Мельникова, 36/1, зала засідань вченої ради Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал № 12.

Автореферат розісланий «12» вересня 2016 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.О. Кориневич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Міжнародна торгівля сировинними товарами завжди займала і продовжує займати відчутний сегмент світового ринку. Не зважаючи на стрімкий розвиток світової економіки в останні п'ятдесят років та суттєві зміни її основних тенденцій, динаміки та структури, попит на сировинні товари залишається високим. Поява та поширення товарів-замінників, популяризація більш економічного використання сировинних ресурсів, а також поглиблення їх переробки та застосування енергозберігаючих технологій суттєво не відобразились на темпах росту міждержавної торгівлі сировиною. Можна спрогнозувати, що і в майбутньому тенденція до збереження або навіть зростання ролі торгівлі сировинними товарами в світовому товарообороті буде зберігатись.

Для національних економік багатьох країн, що розвиваються, той чи інший вид сировини є стратегічним та відіграє життєво важливе значення. Не поодинокими є випадки, коли прибуток від торгівлі якоюсь сировиною складає основну частину зовнішніх надходжень та є визначальним для економічного зростання та економічного розвитку певної держави.

Що стосується України, то поглиблення її співробітництва щодо торгівлі сировинними товарами є вкрай важливим для країни як в економічному, так і в зовнішньополітичному плані. Вирішення існуючих проблем з членством в Міжнародній організації по цукру та Міжнародній раді по зерну і відновлення повноцінної співпраці в рамках цих організацій необхідне з одного боку для удосконалення та розвитку двох провідних сировинних галузей країни – зернової та цукрової, а з іншого – для зміцнення реноме держави на міжнародній арені як надійного торгівельного партнера.

Злагоджені дії провідних виробників та споживачів сировини, координація їх зусиль та здійснення виважених кроків і прийняття оптимальних рішень є запорукою для стабілізації міжнародних сировинних ринків та зміцнення світової продовольчої безпеки.

Отже, зважаючи на важливе місце сировинних товарів у світовій економіці, враховуючи неабияке значення окремих видів сировини в першу чергу для країн, що розвиваються, усвідомлюючи вагомість міжнародного співробітництва в торгівлі цукром, зерновими та іншими видами сировини для України, а також з огляду на загальну необхідність посилення міждержавного діалогу в сфері торгівлі сировиною, вивчення та аналіз питання міжнародно-правового регулювання торгівлі сировинними товарами набуває як наукової, так і практичної актуальності, в тому числі і в контексті дослідження місця й ролі України, а також використання нею переваг участі в міжнародному співробітництві торгівлі сировинними товарами.

Окремо слід зауважити, що актуальність теми даного дослідження також обумовлюється її недостатньою науковою розробленістю. При цьому, варто зазначити, що українські вчені взагалі не торкалися цієї тематики в своїх наукових

працях. Що ж стосується зарубіжних джерел, то за винятками кількох робіт досить вузького спрямування, тут теж спостерігається відсутність системних, комплексних та всеохоплюючих монографій, які б детально висвітлювали обрану тему дослідження та пов'язані з нею питання.

Таким чином, теоретичну основу даного дисертаційного дослідження в основному складають монографії та наукові статті зарубіжних вчених, офіційні переклади та оригінали текстів міжнародних товарних угод, інформаційні ресурси відповідних міжнародних сировинних організацій та груп з дослідження, матеріали міжнародних конференцій та з'їздів. При написанні дисертації автором найбільше використовувались праці М. Рафаелі, Ф. Гордон-Ашворт, Дж. Роу, К. Хана, Т. Роберста, Л. Йетса, П. Чалміна, Х.М. Фільо, М. Факрі, Б. Сверлінга, Р. Білдера, Ш. Сінха, Д. М. Магі, Б. Фішера, Г. Аглфельда, А. Вітона, Е. Мейсона, Дж. Стокінга, Б. Чімні, К. Кнора, У. Фокса, Дж. Хагельберга, П. Рейнолдса, А. Ярмака, І. Кобути, Г. Вельямінова, І. Кравіса, А. Макфайдена, Л.Д. Тимченка, І.А. Куровської.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках наукової теми «Правові засади співпраці України з міжнародними інтеграційними об'єднаннями: теорія і практика», що є частиною планової теми Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Україна у міжнародних інтеграційних процесах» № 11БФ048-01.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є проведення всеохоплюючого аналізу становлення та розвитку міжнародно-правового регулювання торгівлі сировинними товарами, визначення характерних особливостей міжнародних товарних угод та сучасного інституційного механізму міжнародної торгівлі сировинними товарами, вивчення стану та подальших перспектив участі України в міждержавних відносинах щодо торгівлі сировинними товарами.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- дослідити основні причини та передумови налагодження міждержавного співробітництва щодо торгівлі сировинними товарами;
- проаналізувати перші міждержавні сировинні угоди та виокремити їх основні риси і характерні особливості;
- відслідкувати динаміку розвитку міжнародних товарних угод та визначити чинники, які спонукали до запровадження тих чи інших змін та нововведень;
- окремо розглянути міжнародні товарні угоди щодо деяких видів сировини та вказати їх спільні і відмінні риси;
- висвітлити переваги та недоліки механізмів регулювання світових сировинних ринків, що запроваджувались тими чи іншими товарними угодами;
- вивчити узагальнення практики застосування міжнародних товарних угод в рамках Інтегрованої програми та Спільного фонду для сировинних товарів;

- розкрити основні підходи до класифікації міжнародних товарних угод;
- охарактеризувати сучасний інституційний механізм міжнародної торгівлі сировинними товарами та виділити основні його складові;
- визначити особливості та сформулювати критерії участі України в міжнародно-правовому співробітництві щодо торгівлі сировинними товарами.

Об'єктом дослідження виступають міжнародні товарні угоди щодо певних видів сировини, міжнародні сировинні організації, групи з дослідження, інші відповідні утворення, а також відношення України до міжнародних товарних угод та міжнародних сировинних інституцій.

Предметом дослідження виступає міжнародно-правове регулювання торгівлі сировинними товарами як результат діяльності в рамках міжнародних товарних угод та міжнародних сировинних організацій, дослідницьких груп і інших відповідних утворень, а також участь України у вказаних угодах та організаціях.

Методи дослідження. В процесі написання даного дисертаційного дослідження для реалізації поставленої в ньому мети та досягнення визначених завдань використовувався комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих один одного філософських, загальнонаукових та спеціальних методів. Серед філософських методів найбільше в роботі застосовувався метод пізнання та логічний метод. Так, при аналізі міжнародних товарних угод широко використовувались такі основні принципи філософського методу пізнання, як повнота, об'єктивність, всебічність, конкретність, історичність. Дійти тих чи інших висновків при розгляді предмету дисертаційного дослідження допомогли прийоми логічного методу, зокрема аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, аналогія, сходження, абстрагування. З-поміж низки загальнонаукових методів найчастіше в процесі написання роботи довелося звертатись до методу системного аналізу, цільового методу та методу моделювання. Структурний, функціональний та інші методи системного аналізу дозволили виявити характерні особливості міжнародних товарних угод, охарактеризувати складові частини та структуру сучасного інституційного механізму міжнародної торгівлі сировинними товарами, визначити мету укладення, існування та функціонування міжнародних товарних угод і міжнародних сировинних організацій. Що ж до спеціальних методів, то при підготовці та виконанні даного дисертаційного дослідження стали в нагоді такі властиві суто юридичним наукам методи, як формально-юридичний, порівняльно-правовий, а також метод тлумачення правових норм. Саме перелічений набір спеціально-юридичних методів сприяв виявленню певних закономірностей формування, становлення, розвитку та функціонування міжнародно-правового регулювання торгівлі сировинними товарами.

Загалом, застосування всього комплексу перелічених методів при написанні цього дисертаційного дослідження дозволило в кінцевому результаті отримати об'єктивні та достовірні результати, повністю розкрити мету роботи й досягнути усіх поставлених в ній завдань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дана дисертаційна робота є першим та єдиним у вітчизняній науці комплексним дослідженням міжнародно-правового регулювання торгівлі сировинними товарами. Основні результати, які становлять наукову новизну, відображають особистий внесок автора та виносяться на захист, є такими:

вперше:

1) висвітлено передумови налагодження міждержавного співробітництва щодо експорту та імпорту сировинних товарів та виявлено основні причини виникнення й початкові форми такого співробітництва;

2) надано оцінку першим багатостороннім документам щодо регулювання торгівлі сировиною, визначено їх структуру та особливості в порівнянні з сучасними міжнародними товарними угодами;

3) досліджено еволюцію розвитку міжнародно-правового регулювання торгівлі сировинними товарами на прикладі окремих сировинних галузей;

4) систематизовано механізми та принципи дії міжнародних товарних угод, визначено ефективність і доцільність їх застосування щодо регулювання обігу конкретних видів сировини, прослідковано їх вплив на об'єми міждержавної торгівлі та поведінку цін на сировинні товари на світових товарних ринках;

5) продемонстровано слабкі й сильні сторони регулятивних механізмів запроваджених тими чи іншими міжнародними товарними угодами, досліджено раціональність комбінованого застосування таких механізмів, показано потенціал та синергетичний ефект від злагодженої взаємодії кількох регулятивних механізмів на практиці;

6) вивчено характерні й відмінні риси і доведено специфічні зв'язки між засобами впливу на окремі види сировини, які запроваджувались міжнародними товарними угодами у відповідних галузях, зокрема наглядно показано тісний зворотній зв'язок між функціонуванням буферних запасів та запровадженням систем квот та інших експортних обмежень;

7) узагальнено практику застосування міжнародних товарних угод в контексті Інтегрованої програми та діяльності Спільного фонду для сировинних товарів, зокрема встановлено зв'язок та доведено взаємозалежність угод з однієї сторони, та програми і фонду з іншої;

8) визначено особливості сучасного інституційного механізму міжнародної торгівлі сировинними товарами, окреслено його загальну структуру та виділено його основні складові частини;

9) доведено подібність та однотипність сучасних міжнародних сировинних організацій, що діють у різних сировинних галузях, продемонстровано ідентичність їх структури та правового статусу, схожостей в системах управління і керівних органів, обсягах повноважень та функції, однаковості змісту та спрямування завдань;

10) надано узагальнюючу характеристику міжнародним групам з дослідження, заснованих за результатами конференцій ООН з відповідних видів

сировини, а також міжурядовим групам та підгрупам Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН з окремих видів сировини;

11) ґрунтовно досліджено особливості міжнародно-правового співробітництва України у сфері торгівлі сировинними товарами, виявлено проблемні аспекти участі держави в Міжнародній угоді по цукру 1992 року та Конвенції про торгівлю зерном 1995 року, розглянуто перспективи подальшого розширення та розвитку міжнародного співробітництва України щодо торгівлі сировинними товарами;

12) досліджено основні переваги та недоліки членства України в Міжнародній організації по цукру та Міжнародній раді по зерну, розроблено концепцію удосконалення національного законодавства з метою забезпечення виконання Україною своїх зобов'язань перед зазначеними міжнародними сировинними організаціями;

удосконалено:

13) існуючу класифікацію міжнародних товарних угод, зокрема загальноприйнятий сьогодні поділ міжнародних товарних угод на стабілізаційні, адміністративні та щодо заходів розвитку доповнено новою підкатегорією змішаних стабілізаційних угод, до якої входять усі міжнародні товарні угоди з економічними положеннями, яким властиві риси як буферних, так і угод з системами квот, тобто інструментарій яких включав одночасно два і більше регулятивних механізми.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення одержаних результатів в першу чергу полягає в тому, що сформульовані висновки й теоретичні положення можуть сприяти подальшому розвитку науки міжнародного права. Зібраний науково-практичний матеріал може бути використаний в майбутніх дослідженнях питань міжнародно-правового регулювання торгівлі сировинними товарами та при розгляді питань участі України в міждержавному співробітництві щодо торгівлі сировинними товарами.

Положення дисертації також можуть застосовуватись в навчальному процесі при розробленні навчальних посібників, підручників та методичних матеріалів, а також викладанні нормативної дисципліни «Міжнародне публічне право», «Міжнародне економічне право», «Право міжнародних договорів» та «Право міжнародних організацій».

Дисертація може виявитися корисною при визначенні правової та політичної позиції України щодо поновлення нею повноправного членства в Міжнародній організації по цукру та Міжнародній раді по зерну, виявленні переваг та недоліків участі в цих організаціях, а також при вирішенні питань доцільності налагодження й поглиблення подальшого співробітництва держави в сфері міжнародної торгівлі іншими сировинними товарами.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою з урахуванням фундаментальних досягнень науки міжнародного права. Всі сформульовані в ній положення та висновки, які складають наукову новизну, отримані та обґрунтовані автором самостійно. Використані в дисертації ідеї,

положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Дисертація обговорювалась на засіданні кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Окремі положення даного дисертаційного дослідження оприлюднені у виступах і публікаціях на 3 (трьох) наукових конференціях: Динаміка розвитку міжнародних відносин України: історико-еволюційна, економічна, правова (м. Ужгород, 18-19 квітня 2013 р.) (тези опубліковано), Актуальні проблеми міжнародних відносин (Світове співтовариство: глобальні та регіональні виклики) (м. Київ, 22 жовтня 2015 р.) (тези опубліковано), Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування (м. Запоріжжя, 23-24 жовтня 2015 р.) (тези опубліковано).

Публікації. Основні положення, висновки та результати даного дисертаційного дослідження розкриті у дванадцяти статтях загальним обсягом 8 д.а., з яких одинадцять опубліковано у наукових фахових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань, затверджених Міністерством освіти і науки України, та одна в іноземному фаховому виданні, а також у трьох матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура дисертації обумовлена її предметом, метою та завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 213 сторінок включно зі списком використаних джерел, який викладено на 13 сторінках та налічує 152 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, висвітлюється зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначається мета, завдання, об'єкт, предмет, а також методи дисертаційного дослідження, викладається наукова новизна та практичне і теоретичне значення одержаних результатів, наводяться дані про апробацію та публікації автора за темою дисертації.

Перший розділ «Становлення та розвиток правового регулювання у сфері міжнародної торгівлі сировинними товарами» складається з трьох пунктів, в яких досліджуються передумови налагодження міждержавного співробітництва щодо експорту та імпорту сировинних товарів, аналізуються перші міжнародні товарні угоди по цукру, пшениці, каучуку та олову, а також розглядається розвиток правових стандартів у сфері міжнародної торгівлі сировинними товарами в період після заснування ООН.

У підрозділі *1.1. «Передумови налагодження міждержавного співробітництва щодо експорту та імпорту сировинних товарів»* показано, що передумовами міжнародної співпраці в сировинній галузі виступала низка несприятливих для світових товарних ринків факторів економічного, природного

та іншого характеру, які призводили до надмірних коливань цін, перебоїв в поставках, перевиробництва або нестачі сировини, накопичення надлишкових запасів, а також порушення врівноваженості попиту та пропозиції.

Перші спроби здійснення впливу на світову торгівлю сировинними товарами робились окремими країнами-виробниками тієї чи іншої сировини за допомогою запровадження відповідних заходів на національному рівні шляхом утворення об'єднань картельного типу чи через досягнення домовленостей між основними експортерами по контролю над експортом та обмеженням виробництва. Такі механізми контролю та були розраховані на досягнення короткострокових цілей і спрямовувались на вирішення поточних проблем на світових сировинних ринках.

Вперше міжнародно-правові заходи щодо регулювання обігу сировини були запроваджені в цукровій галузі в другій половині дев'ятнадцятого століття. Конвенція щодо регулювання повернення вивізного мита на цукор 1864 року (Паризька конвенція) та Міжнародна конвенція стосовно премій на цукор (Брюссельська конвенція) спрямовувались на ліквідацію експортних премій та стали передвісниками міжнародних товарних угод.

Найхарактерніші та найбільш типові картелі були створені в галузях міді, кави, каучуку, какао, олова та пшениці. Напрями їх діяльності були досить диверсифікованими, але в більшості випадків вони зводились до встановлення фіксованої вартості (картель Секретана), стримування поставок (Бразильська схема підвищення ціни на каву), обмеження виробництва (План Стівенсона), управління запасами (Аккрський Пул) або закупівлі надлишкових запасів та вилучення їх на певний час зі світового обігу (Бандунзький Пул), а також викупу сировини по заздалегідь встановлених цінах (пшениця).

У підрозділі 1.2. *«Перші міжнародні товарні угоди (кінець XIX століття та початок XX століття)»*, який складається з чотирьох пунктів, проаналізовано перші міжнародні товарні угоди в сферах цукру, пшениці, каучуку та олова.

Міжнародні угоди по цукру 1931 та 1937 року стали першими міжнародними товарними угодами в даній галузі. Міжнародна угода по цукру 1931 року заснувала головний координаційний та регулятивний орган в цукровій сфері – Міжнародну раду по цукру. Обидві угоди покладалася на систему експортних квот в якості механізму регулювання обігу цукру.

Першою міжнародною угодою в сфері пшениці стала міжнародна угода про пшеницю 1933 року, яка була ініційована «Великою четвіркою» країн-експортерів пшениці (США, Канада, Аргентина та Австралія). Згідно з умовами Міжнародної угоди про пшеницю 1933 року її сторони зобов'язалась врегулювати власні поставки пшениці на світовий ринок відповідно до розрахованого світового попиту і обмежити експорт цієї сировини.

Укладена в 1934 році Угода щодо регулювання виробництва і експорту каучуку передбачила запровадження експортних квот, заборону збільшення площ насаджень каучукових дерев, а також зменшення запасів каучуку. Імплементацию угоди забезпечував заснований нею Міжнародний комітет з регулювання каучуку.

Першою міжнародною угодою в сфері олова стала Міжнародна угода по олову 1931 року, яка тричі переукладалась в 1933, 1937 та 1942 роках. Загальним принципом дії усіх зазначених угод було регулювання виробництва цієї сировини за допомогою системи експортних квот. Як і в ситуації з іншими сировинними галузями, перша міжнародна угода по олову заснувала відповідну сировинну організацію – Міжнародний комітет по олову.

Паралельно з першими міжнародними угодами по олову діяли угоди щодо буферних запасів, які передбачали тимчасове вилучення з обігу певної кількості олова та поступове його вивільнення на ринки залежно від економічної ситуації та поведінки цін. За своєю природою буферні угоди були публічними, укладеними на міжурядовому рівні документами, та мали тісний зв'язок з угодами по олову, зокрема у аспектах функціонування, правовій та інституційній сфері.

В підрозділі 1.3. *«Розвиток правового регулювання у сфері міжнародної торгівлі сировинними товарами в рамках ООН»* досліджуються міжнародні товарні угоди, що були укладені після заснування Організації Об'єднаних Націй. Цей підрозділ складається з п'яти пунктів та містить аналіз усіх міжнародних товарних угод щодо цукру, пшениці, натурального каучуку, олова, а також кави.

Так під егідою ООН було укладено вісім міжнародних угод по цукру: чотири з економічними положеннями (1953, 1958, 1968 та 1977 року) та чотири декларативні (1973, 1984, 1987 та 1992 року). Механізм дії угод з економічними положеннями зводився до встановлення експортних квот та їх коригування залежно від визначеного угодами цінового коридору. Що стосується адміністративних угод по цукру, то вони містили виключно загальні положення та переважно регламентували діяльність Міжнародної організації по цукру, Міжнародної ради по цукру, інших адміністративних органів, визначали їх статус і порядок фінансування, забезпечували розширення міжнародного співробітництва в сфері світового ринку цукру, слугували форумом для міжурядових консультацій з питань цукру і шляхів поліпшення становища у світовій економіці цукру, а також сприяли розвитку торгівлі шляхом збору і надання інформації про стан на світовому ринку цукру.

Загалом в рамках ООН було укладено дев'ять широкомасштабних міжнародних документів щодо торгівлі пшеницею. Міжнародні угоди про пшеницю 1949, 1953, 1956, 1959 та 1962 року за своєю природою були багатосторонніми контрактами, які врегульовували виключно реалізацію пшениці, не встановлюючи при цьому жодних обмежень щодо експорту або виробництва, чи цільового накопичення запасів цієї сировини. Міжнародну угоду про зерно 1967 року можна вважати перехідною, адже вона ще містила економічні положення як усі свої попередниці, але за формою та змістом була дуже близькою до наступних угод в цій галузі. Міжнародні угоди 1971, 1986 та 1995 року по своїй суті були декларативними документами, однак здійснили чималий внесок в розширення міжнародної торгівлі зерном та неабияк посприяли стабілізації міжнародних ринків зерна та зміцненню світової продовольчої безпеки.

Двоступенева система регулювання світової торгівлі оловом, яка успішно діяла в міжвоєнний період, була відтворена і в Міжнародній угоді про олово 1954 року. Її положення та принципи лягли в основу п'яти наступних угод щодо цієї сировини. Міжнародні угоди про олово 1960, 1965, 1970, 1975 та 1981 року регулювали світову торгівлю оловом за допомогою механізмів, розроблених для першої угоди, та загалом зберегли її інші риси. Характерною особливістю угод про олово є те, що вони усі без виключення містили економічні положення.

Міжнародні угоди щодо кави 1962, 1968, 1976 та 1983 року використовували систему квот та цінових коридорів в якості засобу впливу на світовий ринок, а угоди 1994 та 2001 року, разом з чинною на сьогодні угодою 2007 року, за предметом свого регулювання були адміністративними документами та містили виключно загальні, декларативні положення та завдання.

Другий розділ «Міжнародні товарні угоди як основа правового регулювання сучасної міжнародної торгівлі сировинними товарами» складається з трьох підрозділів, у яких вивчено узагальнення практики застосування міжнародних товарних угод в рамках запровадження Інтегрованої програми та дії Спільного фонду для сировинних товарів, досліджено класифікацію міжнародних товарних угод, а також охарактеризовано сучасний інституційний механізм міжнародної торгівлі сировинними товарами.

У підрозділі 2.1. *«Узагальнення практики застосування міжнародних товарних угод: Інтегрована програма та Спільний фонд для сировинних товарів»* підкреслюється, що поява Інтегрованої програми для сировинних товарів стала визнанням необхідності вироблення загального підходу до проблем, пов'язаних із сировинними товарами. Вона була задумана насамперед як програма глобальних заходів для покращення структури ринків міжнародної торгівлі сировинними товарами в інтересах країн, що розвиваються. Інтегрована програма для сировинних товарів передбачала ряд заходів, серед яких найважливішими були заснування міжнародного сировинного запасу, узгодження політик окремих держав щодо запасів, прийняття мір, що стосувались цін на сировинні товари, регулювання запровадження експортних квот, здійснення контролю над виробництвом сировини, надання інформації та проведення консультацій щодо ситуації на сировинних ринках. Ядром цієї системи став Спільний фонд для сировинних товарів, на який були покладені завдання з акумулювання коштів, фінансування операцій із закупівель товарів та підтримки роботи буферних запасів, а також здійснення оцінки перспективності та надання коштів на реалізацію проектів щодо окремих видів сировини, які мали стратегічну важливість для країн, що розвиваються.

Важливим як з наукової, так і з практичної точки зору є те, що Угода про заснування Спільного фонду для сировинних товарів дала визначення міжнародним товарним угодам, міжнародним сировинним організаціям та встановила критерії прийнятності для міжнародних органів по сировинних товарах. Так, *«міжнародна товарна угода або домовленість»* означає будь-яку

міжурядову угоду чи домовленість щодо сприяння розвитку міжнародного співробітництва в галузі того чи іншого сировинного товару, сторонами якої є виробники і споживачі, які забезпечують основну частину світової торгівлі відповідним сировинним товаром. «*Міжнародна товарна організація*» ж означає організацію, засновану міжнародною товарною угодою для забезпечення здійснення її положень.

У підрозділі 2.2. «*Класифікація міжнародних товарних угод*» зазначається, що міжнародні товарні угоди прийнято розподіляти на три категорії: *стабілізаційні, адміністративні та щодо засобів розвитку*. Міжнародні товарні угоди відносяться до однієї із зазначених категорій виходячи з характеру та спрямування їх регулятивних механізмів та наявності чи відсутності в них економічних положень. Так, стабілізаційними вважаються угоди, які в своїй діяльності поклалися на різноманітні економічні заходи впливу на світові сировинні ринки. Адміністративні угоди та угоди щодо засобів розвитку не містили економічних положень, а їх інструментарій зводився в основному до координації торговельної політики зацікавлених країн та стимулювання виробництва і експорту відповідно.

Адміністративні міжнародні товарні угоди – це міжнародні угоди без економічних положень, основними завданнями яких є створення правової бази для функціонування відповідних міжнародних організацій, забезпечення форуму для міжурядових консультацій та переговорів щодо окремих видів сировини, посилення співробітництва між державами, збір та розповсюдження статистичної інформації та аналітичних даних, а також розробка і впровадження різноманітних проектів. Нині діючими адміністративними угодами є Міжнародна угода про цукор 1992 року, Конвенція про торгівлю зерном 1995 року, Міжнародна угода про каву 2007 року, Міжнародна угода про какао 2010 року.

Головною метою *угод щодо заходів розвитку* є в першу чергу сприяння стійкому розвитку галузей виробництва, оптимізація переробки і збуту сировини, заохочення збільшення споживання, зміцнення експортного потенціалу країн-виробників, забезпечення контролю над якістю продукції, загострення уваги на екологічних аспектах. До угод щодо заходів розвитку відносяться п'ять міжнародних угод щодо оливок 1956, 1963, 1979, 1986 і 2005 року та три міжнародні угоди про тропічну деревину 1983, 1994 та 2006 року.

Стабілізаційні угоди – це міжнародні товарні угоди, які містили економічні положення. Сюди відносяться усі товарні угоди, які прямо втручались на світові сировинні ринки та мали безпосередній вплив на ціни, обсяги виробництва та експорту тієї чи іншої сировини, насамперед шляхом запровадження конкретних економічних механізмів, як-то експортні квоти чи буферні запаси. Стабілізаційні угоди поділяються ще на чотири підгрупи залежно від методів регулювання, які вони передбачали: буферні, по встановленню експортних квот, багатосторонні контракти та змішані.

Буферними угодами є міжнародні товарні угоди, єдиним механізмом втручання на ринок які передбачали створення та функціонування буферного запасу. До цієї підгрупи слід віднести три міжнародні угоди про натуральний каучук, а саме 1979, 1987 та 1995 року.

Угодами по встановленню експортних квот необхідно вважати міжнародні товарні угоди, які в своїй дії покладались виключно на запровадження для їх учасників квот на експорт тієї чи іншої сировини. До таких угод входять чотири міжнародні угоди по каві 1962 1968, 1976 та 1983 року.

Єдиним прикладом *багатосторонніх контрактів* в міжнародно-правовому регулюванні торгівлі сировинними товарами виступають міжнародні угоди по пшениці. Цей підвид стабілізаційних угод включає п'ять міжнародних угод про пшеницю (1949, 1953, 1956, 1959 та 1962 року), а також Конвенцію про торгівлю пшеницею 1967 року.

Що ж до *змішаних* стабілізаційних угод, то ними відповідно є всі інші міжнародні товарні угоди з економічними положеннями, інструментарій яких включав два або більше з перелічених вище регулятивних механізмів. Поєднання функціонування буферного запасу зі встановленням експортних квот мало місце в міжнародних угодах по таких видах сировини, як цукор, какао, олово.

У підрозділі 2.3. «*Сучасний інституційний механізм міжнародної торгівлі сировинними товарами*», який складається з двох пунктів, проаналізовано характерні риси, повноваження та функції міжнародних товарних організацій, дослідницьких груп та інших сировинних утворень і органів.

Інституційний механізм торгівлі сировинними товарами має доволі розгалужену та багаторівневу структуру, яка складається із шести міжнародних сировинних організацій (по цукру, зерну, каві, какао, оливках, тропічній деревині), п'яти міжнародних груп з дослідження окремих видів сировини (джуту, свинцю та цинку, нікелю, міді, каучуку), дев'яти міжурядових груп ФАО, а також кількох інших утворень. Кожна з них, будучи незалежним і самостійним міжурядовим органом, має свій відповідний предмет відання, структуру та правила процедури.

Примітно, що усі міжнародні сировинні організації, які були створені для регулювання здійснення відповідних міжнародних товарних угод, є досить однотипними. Всі вони мають практично ідентичну структуру та систему управління і керівних органів, наділені схожим обсягом повноважень та виконують по суті аналогічні функції, забезпечуючи при цьому досягнення однакових за змістом та спрямуванням завдань. Кожна з них носить в основному адміністративний характер, слугуючи форумом з питань багатостороннього співробітництва та консультацій між виробниками і споживачами, забезпечуючи збір, обробку та розповсюдження необхідної інформації, а також розробляючи і втілюючи в життя різноманітні проекти у відповідних сировинних галузях.

Міжнародні групи з дослідження окремих видів сировини прийшли на зміну ліквідованим міжнародним організаціям у відповідних сферах (як у випадку з каучуком та джутом), або були створені для сприяння торгівлі певними видами

сировини, як у галузях свинцю, цинку, нікелю та міді. За своїм статусом вони є самостійними міжнародними утвореннями та володіють повною міжнародною правосуб'єктністю. Правовою основою їх діяльності слугують положення про групи та правила процедури. Як і міжнародні сировинні організації, вони призначають керівні органи, мають секретаріати та створюють відповідні комітети.

Дещо менш інституціоналізованими є міжурядові групи по сировинних товарах, а також міжнародні консультативні комітети і підкомітети. На відміну від міжнародних сировинних організацій та груп з дослідження окремих видів сировини, вони не мають статусу міжнародної правосуб'єктності, а їх коло повноважень є значно вузким. Ці утворення прийнято називати параорганізаціями чи квазіорганізаціями.

Третій розділ «Міжнародно-правове співробітництво України у сфері торгівлі сировинними товарами» складається з трьох підрозділів, в яких висвітлено особливості участі України в Міжнародній угоді по цукру 1992 року та Конвенції про торгівлю зерном 1995 року, а також розглянуто проблеми та подальші перспективи міжнародного співробітництва України щодо торгівлі сировинними товарами.

Підрозділ *3.1. «Особливості участі України у Міжнародній угоді по цукру 1992 року»* стосується питань, пов'язаних з членством України в Міжнародній угоді по цукру 1992 року.

Особливості участі України в Міжнародній угоді по цукру 1992 року та Міжнародній організації по цукру впливають з характеру самої угоди та обсягу повноважень організації. Оскільки даний документ не містить економічних положень та є адміністративним за своєю природою, він не покладає на Україну якихось жорстких зобов'язань та не передбачає жодних обмежень чи втручання в національну цукрову промисловість. Участь в Міжнародній угоді по цукру 1992 року та членство в Міжнародній організації по цукру надає Україні ряд переваг, насамперед інформаційного та іншого характеру, серед яких можна виділити доступ до публікацій та видань Міжнародної організації по цукру та право участі в заходах, семінарах, робочих зустрічах та засіданнях, що проводяться організацією.

Участь України в Міжнародній угоді по цукру 1992 року та членство в Міжнародній організації по цукру несе для країни також низку непрямих переваг, які можуть мати позитивний вплив на формулювання політики в сфері цукру та підвищення продуктивності і розвитку цукрової промисловості. Оскільки Міжнародна організація по цукру є єдиним світовим форумом для дискусій та обговорення торговельної політики й інших пов'язаних питань в сфері цукру на міжурядовому рівні, вона надає своїм членам доступ до ноу-хау та досвіду отриманого іншими державами в реструктуризації своїх національних цукрових економік. Будучи учасницею Міжнародної угоди по цукру 1992 року та Міжнародної організації по цукру, Україна отримує можливість напряму контактувати з представниками приватного сектору та офіційними особами,

відповідальними за прийняття рішень та формування політики в сфері цукру інших країн. Спільний фонд для сировинних товарів здійснює фінансування проектів виключно держав-членів Міжнародної організації по цукру, надаючи їм кошти напряму або через організацію. Немаловажним є і той факт, що членство в Міжнародній угоді по цукру 1992 року та Міжнародній організації по цукру зміцнює міжнародний авторитет та збільшує вплив України у світовій економіці цукру, а також сприяє підвищенню прозорості та інвестиційної привабливості національної цукрової промисловості. Однак, членство України в Міжнародній організації по цукру тимчасово призупинено у зв'язку із заборгованістю.

У підрозділі 3.2. «Членство України в Конвенції про торгівлю зерном 1995 року» наводяться особливості участі України в цьому багатосторонньому документі щодо зернових.

Повноправним членом Міжнародної конвенції про торгівлю зерном 1995 року Україна стала з 21 жовтня 2010 року. Вступ України до Міжнародної конвенції про торгівлю зерном 1995 року означає також автоматичне членство в Міжнародній раді по зерну, яка є головним органом конвенції, та Комітеті з кон'юнктури ринку, який є комітетом повного складу. Крім того, Україна може бути обраною до складу та приймати участь у роботі Виконавчого, Адміністративного чи Бюджетного комітету.

Членство України в Міжнародній конвенції про торгівлю зерном 1995 року та участь в Міжнародній раді по зерну та її комітетах має низку важливих позитивних наслідків для країни. Серед них в першу чергу слід виокремити зміцнення статусу та підвищення авторитету держави на міжнародному ринку зерна, розширення двостороннього та багатостороннього співробітництва між країнами-учасниками, виявлення нових торговельних партнерів та потенційних зарубіжних інвесторів, налагодження та поглиблення діалогу з представниками приватного сектору зернової індустрії інших країн, просування зерна національних виробників на європейські та світові ринки, створення передумов для ефективної реалізації потенціалу вітчизняної зернової промисловості.

Будучи учасником Міжнародної ради по зерну, Україна має змогу долучатись до обговорення поточного стану та перспектив світового ринку зерна, приймати участь у сесіях Міжнародної ради по зерну, засіданнях комітетів та інших заходах, що відбуваються під її егідою, безпосередньо впливати на прийняття нею рішень щодо планування роботи та вироблення короткострокових і довгострокових стратегій розвитку світової зернової економіки.

Надзвичайно корисними для України є й інформаційні та аналітичні послуги, які Міжнародна рада по зерну надає своїм учасникам. Регулярні видання, звіти та публікації Міжнародної ради по зерну забезпечують її учасників якісною, своєчасною і детальною інформацією про світовий ринок зернових та основні події, які на ньому відбуваються, надають детальні відомості про його кон'юнктуру і основні показники, ресурси, попит, останні оцінки і прогнози, пропонують найсвіжішу інформацію про ринки пшениці, кормового зерна, рису,

олійного насіння та інших культур, охоплюють огляд змін в національній політиці окремих країн та їх впливу на світовий ринок, особливо змін, які стосуються вдосконалення й розширення торгівлі, споживання, зберігання, а також транспортування, надають вичерпну та оперативну інформацію з торгівлі, цін, виробництва, споживання, запасів і морських фрахтових ставок, включають докладні дані про комерційні і некомерційні торгові операції, а також містять спеціальні дослідження з питань зернових культур й інші ґрунтовні аналітично-статистичні матеріали. На жаль членство України в Міжнародній раді по зерну призупинене у зв'язку із заборгованістю по сплаті членських внесків.

У підрозділі 3.3. *«Проблеми та подальші перспективи міжнародного співробітництва України щодо торгівлі сировинними товарами»* аналізується поточний стан та наводяться прогнози щодо можливостей розширення міждержавної співпраці України щодо окремих видів сировини.

Окрім зміцнення багатосторонньої співпраці в сфері цукру та зернових, відкритими також залишаються і перспективи розвитку міжнародного співробітництва щодо торгівлі й іншими видами сировини, зокрема тими, які є важливими для України в зовнішньоторговельному плані. Так, із дванадцяти видів сировини, на які сьогодні поширюється дія міжнародних товарних угод або міжнародних груп по дослідженню, важливими для України можна вважати наступні вісім: в експортному плані це зернові, цукор, мідь та деревина; в плані імпорту це каучук і гума, какао, кава, нікель.

Варто зауважити, що приєднання до міжнародних організацій по каві, какао та тропічній деревині, а також участь в міжнародних групах по дослідженню каучуку, нікелю й міді не буде для України фінансово обтяжливою. Порівняно незначна частка країни в світовому обороті цих товарів означає, що її членські внески до зазначених інституцій будуть мінімальними.

Загалом, подальші перспективи участі України в міжнародній торгівлі сировинними товарами полягають в першу чергу в підвищенні ефективності співробітництва в традиційних напрямках, якими для країни є цукор та зернові, а також в освоєнні нових, таких як каучук, кава, какао, тропічна деревина та деякі метали. Найкоротший шлях до їх досягнення пролягає через вступ до відповідних міжнародних товарних організацій та міжнародних груп з дослідження, а також відновлення повноцінної роботи в тих, членом яких вона вже є.

ВИСНОВКИ

В результаті дисертаційного дослідження, виконаного на основі вивчення та осмислення зарубіжної і вітчизняної наукової літератури, розгляду міжнародних товарних угод та інших міжнародно-правових актів, аналізу відповідних положень національного законодавства, дисертантом сформульовано наступні самостійні висновки, пропозиції та рекомендації:

1. Встановлено, що основними причинами, які спонукали зацікавлені країни до налагодження міждержавного співробітництва щодо торгівлі сировинними товарами, стали низка чинників економічного та іншого характеру, серед яких найвпливовішими були надмірні коливання цін на певні види сировини, надмірне виробництво та накопичення значних обсягів нереалізованих надлишків, дестабілізація внаслідок війн нормального перебігу світової торгівлі та порушення рівноваги попитом і пропозицією на світових сировинних ринках;

2. Аналіз перших міждержавних угод щодо регулювання обігу сировини показав, що всі вони містили лише деякі з рис та ознак, притаманних сучасним міжнародним товарним угодам. Так, перші міжнародні товарні угоди хоча і були в основному міжурядовими, як правило укладались виключно між виробниками сировини та не завжди забезпечували основну частину світової торгівлі відповідним сировинним товаром;

3. Відслідковано динаміку та визначено основні етапи розвитку міжнародних товарних угод. Зокрема показано, що протягом першого етапу міжнародно-правове регулювання обігу сировинних товарів здійснювалось у формах картелів, національних заходів щодо обмеження виробництва та експорту певних видів сировини, а також за допомогою укладення прототипів сучасних міжнародних товарних угод, сторонами яких були виключно виробники сировини. Протягом другого етапу в різноманітних сировинних галузях було укладено низку міжнародних товарних угод, які за своїм характером та змістом були найбільш детальними та повними і містили всі можливі регулятивні механізми, а саме різноманітні системи експортних квот, цінові та буферні заходи, багатосторонні контрактні зобов'язання, тощо. На третьому етапі міжнародні товарні угоди втратили економічні положення та продовжили свою дію у формі адміністративних документів, спрямованих в першу чергу на посилення міждержавного діалогу та поглиблення переважно інформаційної співпраці між зацікавленими сторонами;

4. За результатами детального розгляду міжнародних товарних угоди щодо окремих видів сировини виявлено їх спільні та відмінні риси. Зокрема показано однотипність міжнародних товарних угод, продемонстровано однаковість їх завдань і цілей, схожість в плані структури і форми текстів, аналогічність ключових положень та спільність інших рис і ознак. Разом з тим, виокремлено характерні особливості, притаманні тим чи іншим товарним угодам. Так, розмежовано угоди за передбаченим ними основними механізмами регулювання, встановлено специфіку угод залежно від сировинної сфери, в якій вони діяли;

5. Висвітлено основні переваги та недоліки механізмів регулювання світових сировинних ринків, що запроваджувались тими чи іншими товарними угодами. Так, надмірне обмеження експорту за допомогою експортних квот з одного боку мало негативний вплив на внутрішні економіки країн та штучно підтримувало і стимулювало менш ефективних виробників за рахунок більш ефективних, разом з тим, підвищувало вартість сировини та прибутки від її реалізації в довгостроковій

перспективі з іншого. Незважаючи на спроможність буферних запасів досить швидко та ефективно стабілізувати вартість сировини на світових ринках, їх утримання було досить затратним. Система багатосторонніх контрактів характеризувалась своєю негнучкістю та неспроможністю враховувати постійні зміни середовища, в якому протікала світова торгівля сировинними товарами;

6. Вивчення практики функціонування міжнародних товарних угод показало відсутність системності та послідовності в їх підготовці, укладенні та застосуванні. Саме тому була здійснена спроба впорядкувати та систематизувати міжнародно-правове регулювання торгівлі сировинними товарами за допомогою розроблення та впровадження Інтегрованої програми для сировинних товарів та створення Спільного фонду для сировинних товарів;

7. Дослідивши основні підходи до класифікації міжнародних товарних угод виявлено, що найоптимальнішим видається віднесення їх до однієї з трьох великих груп – адміністративних, щодо заходів розвитку та стабілізаційних, з подальшим розподілом останніх ще на чотири підгрупи, а саме – буферних, по встановленню квот, багатосторонніх контрактів, а також змішаних;

8. Сучасний інституційний механізм міжнародної торгівлі сировинними товарами охарактеризовано як багаторівневий з досить розгалуженою системою. Серед його основних складових виділено міжнародні організації та міжнародні групи з дослідження, засновані за результатами конференцій ООН з відповідних видів сировини, а також міжурядові групи та підгрупи Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН. Усі зазначені утворення діють під егідою ООН та тісно пов'язані з іншими інституціями організації, зокрема ЮНКТАД, ФАО, Спільним фондом для сировинних товарів та деякими іншими;

9. Основними критеріями доцільності приєднання до тих чи інших міжнародних товарних угод і вступу до відповідних міжнародних сировинних організацій виступають наступні: залежність країни від імпорту конкретної сировини, значення сировини для забезпечення національної безпеки, насичення внутрішнього ринку необхідними товарами, тенденції розвитку міжнародної торгівлі цими видами сировини, перспективи збільшення чи зменшення обсягів імпорту та експорту сировини, можливості збільшення експортних надходжень чи скорочення витрат на імпорт, покращення якості та підвищення конкурентоспроможності продукції, імпортозаміщення та удосконалення методів торгівлі, вплив торгівлі даними товарами на суміжні галузі;

10. Нинішній стан міжнародно-правового співробітництва України щодо торгівлі сировинними товарами є вкрай незадовільним. Членство країни в Міжнародній організації по цукру і Міжнародній раді по зерну призупинене в зв'язку з несплатою членських внесків. Незважаючи на ключове значення, яке зернова та цукрова галузі відіграють для національної економіки, жодних заходів чи навіть намагань щодо вирішення існуючих проблем, пов'язаних з участю держави у зазначених сировинних організаціях, не робиться вже досить довго;

11. У зв'язку з існуванням в національному законодавстві положень, які перешкоджають погасити заборгованість України перед Міжнародною організацією по цукру та Міжнародною радою по зерну, з метою недопущення виникнення аналогічних ситуацій в майбутньому, доцільно викласти останній абзац пункту 4 Порядку участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1371 від 13 вересня 2002 року, у наступній редакції: «Порядок, передбачений підпунктом 1 цього пункту, застосовується лише у тих випадках, коли під час вступу до міжнародної організації єдиним джерелом довготермінового здійснення видатків, пов'язаних із сплатою внесків до бюджету міжнародної організації, були визначені кошти державного бюджету (загального фонду бюджету), або коли виникає заборгованість по сплаті внесків до бюджетів тих міжнародних організацій, під час вступу до яких джерелом здійснення цих видатків було визначено позабюджетні кошти, які згідно із законодавством включено до складу спеціального фонду державного бюджету, кошти, залучені від організацій, що не утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, або інші позабюджетні кошти, які згідно із законодавством не включені до складу спеціального фонду державного бюджету».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Келестин М.В. Механизмы контроля над экспортом сырья и их роль в формировании первых международных товарных соглашений / М.В. Келестин // Закон и жизнь. – 2013. – № 8/3(260). – С. 109–113;
2. Келестин М.В. Перші спроби міжнародно-правового регулювання світового ринку цукру / М.В. Келестин // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 4. – С. 96–101;
3. Келестин М.В. Міжнародно-правове регулювання торгівлі цукром в період між Першою та Другою світовими війнами / М.В. Келестин // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2013. – № 6-1, том 2. – С. 231–234;
4. Келестин М.В. Регулювання торгівлі сировинними товарами до укладення перших міжнародних товарних угод / М.В. Келестин // Віче. – 2013. – № 22. – С. 16–18;
5. Келестин М.В. Міжнародні угоди по цукру другої половини ХХ століття / М.В. Келестин // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 8(224). – С. 13–18;
6. Келестин М.В. Міжнародні товарні угоди у сфері натурального каучуку / М.В. Келестин // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – №5. – С. 151–159;
7. Келестин М.В. Багатосторонні договори щодо пшениці: історичний ракурс / М.В. Келестин // Український часопис міжнародного права. – 2014. – №4. – С. 224–233;

8. Келестин М.В. Особливості участі України у Міжнародній угоді по цукру 1992 року / М.В. Келестин // Підприємництво, господарство і право. – 2015. – №9. – С. 47–50.

9. Келестин М.В. Правові аспекти участі України в Конвенції про торгівлю зерном 1995 року / М.В. Келестин // Віче. – 2015. – №18.

10. Келестин М.В. Проблеми та подальші перспективи міжнародного співробітництва України щодо торгівлі сировинними товарами / М.В. Келестин // Право України. – 2015. – №11. – С. 149–155.

11. Келестин М.В. Міжнародні сировинні організації як складова сучасного інституційного механізму міжнародної торгівлі сировинними товарами / М.В. Келестин // Український часопис міжнародного права. – 2015 – №4. – С. 56 – 65.

12. Келестин М.В. Міжнародні товарні угоди по каві / М.В. Келестин // Альманах міжнародного права. – 2015. – №10. – С. 70 – 80.

13. Келестин М.В. Міжнародно-правова регламентація торгівлі сировинними товарами [Текст] / М.В. Келестин // Динаміка розвитку міжнародних відносин України: історико-еволюційна, економічна, правова : Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та молодих учених (м. Ужгород, 18-19 квітня 2013 р.). – Ужгород. – 2013. – С.216–221;

14. Келестин М.В. Міжурядові дослідницькі групи по сировинних товарах [Текст] / М.В. Келестин // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Київ, 22 жовтня 2015 р.). – Київ. – 2015. – Ч. 1. – С.119–122;

15. Келестин М.В. Перші міжнародні угоди по олову [Текст] / М.В. Келестин // Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 жовтня 2015 р., м. Запоріжжя). – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина». – 2015. – С.26–29.

АНОТАЦІЯ

Біловол М.В. Міжнародно-правове регулювання торгівлі сировинними товарами. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2016.

Дане дисертаційне дослідження є першим ґрунтовним, всеохоплюючим та узагальнюючим аналізом міжнародно-правового регулювання торгівлі сировинними товарами як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці. В дисертації, зокрема: досліджено передумови налагодження міждержавного співробітництва щодо експорту та імпорту сировинних товарів; розглянуто перші зразки міжнародних товарних угод, які діяли у сферах цукру, пшениці, каучуку та олова; проаналізовано усі міжнародні товарні угоди, що уклались в рамках ООН; вивчено ключові положення Інтегрованої програми для сировинних товарів та діяльність Спільного фонду для сировинних товарів; наведено класифікацію

міжнародних товарних угод; охарактеризовано сучасний інституційний механізм міжнародної торгівлі сировинними товарами. Особливу увагу приділено питанням міжнародно-правового співробітництва України в сфері торгівлі сировинними товарами.

Ключові слова: сировинні товари, міжнародна товарна угода, міжнародна сировинна організація, пшениця, цукор, каучук, олово, кава, буферні запаси, експортні квоти, Інтегрована програма для сировинних товарів, Спільний фонд для сировинних товарів, Міжнародна угода по цукру 1992 року, Міжнародна конвенція про торгівлю зерном 1995 року, Міжнародна організація по цукру, Міжнародна рада по зерну.

АННОТАЦИЯ

Беловол М.В. Международно-правовое регулирование торговли сырьевыми товарами. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2016.

Данное диссертационное исследование является первым основательным, всеобъемлющим и обобщающим анализом международно-правового регулирования торговли сырьевыми товарами как в отечественной, так и в зарубежной науке. В диссертации в частности: исследованы предпосылки налаживания межгосударственного сотрудничества по экспорту и импорту сырьевых товаров; рассмотрены первые образцы международных товарных соглашений, которые действовали в сферах сахара, пшеницы, каучука и олова; проанализированы все международные товарные соглашения, что заключались в рамках ООН; изучены ключевые положения Интегрированной программы для сырьевых товаров и деятельность Общего фонда для сырьевых товаров; приведена классификация международных товарных соглашений; охарактеризовано современный институциональный механизм международной торговли сырьевыми товарами. Особое внимание уделено вопросам международно-правового сотрудничества Украины в сфере торговли сырьевыми товарами.

Ключевые слова: сырьевые товары, международное товарное соглашение, международная сырьевая организация, пшеница, сахар, каучук, олово, кофе, буферные запасы, экспортные квоты, Интегрированная программа для сырьевых товаров, Общий фонд для сырьевых товаров, Международное соглашение по сахару 1992 года, Международная конвенция о торговле зерном 1995 года, Международная организация по сахару, Международный совет по зерну.

SUMMARY

Bilovol M.V. International legal regulation of trade in commodities. – Manuscript.

The thesis for the obtainment of the degree of the Candidate of Sciences in specialty 12.00.11 – International law. – Kyiv National Taras Shevchenko University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

This dissertation research is the first thorough, comprehensive and generalizing analysis of international legal regulation of commodity trade both in domestic and foreign science. In this thesis in particular: preconditions for establishing international cooperation on export and import of commodities have been investigated; overview of the first examples of international commodity agreements in the areas of sugar, wheat, rubber and tin has been provided; all international trade agreements that were concluded within the framework of the United Nations have been analyzed; key provisions of the The Integrated Programme for Commodities and the Common Fund for Commodities have been studied; the classification of international commodity agreements has been shown; a modern institutional framework for the international trade in commodities has been outlined. Special attention has also been given to the issues of international legal cooperation of Ukraine in the field of commodities trading.

Key words: commodities, international commodity agreement, international commodity organization, wheat, sugar, rubber, tin, coffee, buffer stocks, export quotas, Integrated Programme for Commodities, Common Fund for Commodities, International Sugar Agreement 1992, Grains Trade Convention 1995, International Sugar Organization, International Grains Council.